Ulf Fredholm

Om skattekonsults verksamhet

Skatter har under alla tider satt de skattskyldigas fantasi i rörelse med att försöka undvika dem. Klart är att höga skattesatser har bidragit till att de skattskyldiga alltsedan 1960–1980-talet alltmer ägnat sig åt att med olika metoder försöka att betala så lite skatt som möjligt. Min erfarenhet är den att det är under 1980-talet som de mest omfattande och kommersialiserade skatteplaneringsåtgärderna vidtagits. Även om skattesatsen i kapital drastiskt numera har sjunkit (30 %) fortsätter de djupt rotade skatteplaneringsåtgärderna. Ordet skatteplanering har egentligen fått ett oförtjänt dåligt rykte. Det gäller att skilja skatteplanering från skatteflykt och givetvis skattefusk. Med skatteplanering brukar man närmast avse åtgärder för att optimera skatten och göra det i enlighet med lagstiftarens intentioner. Skillnaden mot skatteflykt är att där står åtgärderna i strid mot lagstiftarens intentioner. När vi nu har en lag mot skatteflykt kan man tycka att gränsdragningen mellan skatteplanering och skatteflykt skulle vara lätt att göra. Så är emellertid ingalunda fallet. Gränsen är synnerligen svår att dra eftersom det är vanskligt att avgöra när skatteflyktslagen skall tillämpas. Gränsen mot skattefusk är enklare. Skattefusk innebär en brottslig handling som man inte skall ägna sig åt.

Skattekonsulternas skara har med tiden ökats betydligt. Numera återfinns de främst på större revisionsbyråer men även bland advokater. Tidigare var det främst storbankerna som höll sig med denna expertis. Med tanke på att revisionsbyråernas verksamhet blivit alltmer internationell har även skattekonsulternas arbete blivit det, något som är en följd av utvecklingen t.ex. valutaregleringens slopande.

Min redogörelse är inte avsedd att utgöra en systematisk beskrivning av en skattekonsults verksamhet utan bara en översiktlig beskrivning av en mer spektakulär del därav. Jag förbigår sådan verksamhet som består i att genom förhandsbesked söka klarlägga praxis. För många är det en synnerligen viktig del. För övrigt är det så att företag (dvs. främst aktiebolag) tidigare inte haft samma intresse av skatteplanerande åtgärder som fysiska personer. De har haft stora möjligheter att skapa dolda reserver genom nedskrivning av varulager, avsättning till investeringsfond etc. Därigenom har de i stor utsträckning kunnat reglera sina skatter. En typ av skatt/avgift som de inte kunnat påverka är de allt högre sociala avgifterna, som beräknas på utbetald lön. Sociala avgifter utgår för år 2000 med knappt 33 %.

I den mån dessa avsättningsmöjligheter blir uttömda har även aktiebolag sökt reglera skatten genom att anskaffa varulager som varit rörelsefrämmande, köpt andelar i kommanditbolag som ägt flygplan etc. Helt allmänt kan man säga att det är lagstiftaren som bestämmer marknaden för skattekonsulterna. Höga marginalskatter och krångliga system har denna effekt.

Flytta utomlands

Flytta utomlands kan man göra av många olika skäl bl.a. av skatteskäl. För personer med hög marginalskatt var det tidigare lönsamt att köpa pensionsförsäkringar. Avdragsrätt förelåg i Sverige för den premie som betalades. Flyttande man sedan och var bosatt

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:05:51

i utlandet t.ex. i Spanien, Schweiz, Frankrike med helt andra skattesatser var det givetvis mycket lönsamt att bosätta sig där när väl pensionsförsäkringen föll ut. Lagstiftaren accepterade inte detta utan införde år 1975 radikala begränsningar i möjligheten att göra avdrag för premierna.

I slutet av 1980-talet observerades en egendomlighet i det belgiska dubbelbeskattningsavtalet. Däri fanns nämligen en regel av innebörd att vinst vid försäljning av fast egendom i Sverige skulle beskattas i Belgien där vinsten var skattefri. Förutsättningen var givetvis att den skattskyldige då också var bosatt där. Följden var att många flyttade till Belgien före en fastighetsförsäljning. Det visade sig att denna förutsättning blev allt svårare att uppfylla p.g.a. de krav den svenska skattemyndigheten uppställde.

Växling av förvärvskälla/Flytta inkomst till följande år

Med början vid 1984 års taxering ändrades skattesystemet så att marginalskatten för fysiska personer sänktes först under en treårsperiod från 84 % till 80 % (kommunalskatten antas vara 30 %). Samtidigt indexuppräknades skatteskalorna så att den högsta skattesatsen började vid 328000 kronor vid tax 1984 och vid 351000 kronor vid tax 1986. Vidare begränsades det skattemässiga utbytet av underskottsavdrag. Det skedde genom att den statliga inkomstskatten delades upp i två skatter, grundbelopp och tilläggsbelopp (som uppgick till högst 30 % vid tax 1986). Skatteskalan förändrades även inför 1987 och 1988 års taxeringar så att den högsta skattesatsen blev 75 % vid tax 1988. Vid beräkningen av underlaget för tilläggsbeloppet fick underskott i förvärvskälla inte räknas med. Underlaget för beräkning av tilläggsbeloppet blev därmed högre än underlaget för beräkning av grundbeloppet. Nu uppkom ett önskemål hos många att skjuta en inkomst framför sig. Främst gällde detta reavinster. En metod som dök upp på marknaden var att köpa andelar i utdelningsfonder före utdelningstillfället och sälja andelen med förlust efter utdelning. Samtidigt fick man givetvis en utdelningsinkomst. Motsvarande effekt uppkom om man köpte aktier i aktiebolag, utdelningsbolag, och sålde efter utdelningen. Utdelning uppbars givetvis och redovisades som inkomst av kapital.

I båda fallen åstadkoms en växling av den ursprungliga reavinsten via en reaförlust till en kapitalinkomst. Den var nämligen enklare att skjuta framför sig. Det gick att göra genom att ta upp lån och gärna betala några års räntor i förskott. Det säger sig självt att lånebeloppen var synnerligen stora. För de lånade beloppen köptes bl.a. obligationer. En typ av obligationer som blev populär var premieobligationen eftersom dragningsvinsterna var skattefria. Efterfrågan på premier var tidvis så stor att det var förenat med svårigheter att få tag i dem.

Naturligtvis föranledde dessa växlingsaffärer mängder av skatteprocesser. De avlöpte i regel så att växling via aktiebolag godtogs av regeringsrätten medan växling via utdelningsfonder underkändes. Dessa processer drog långt ut på tiden. Det var inte ovanligt med processer som varade i bortåt 10 år. De skattskyldiga hade i stor utsträckning uppskov med erläggande av skatten under den period processen varade. På den tiden löpte uppskovsbeloppen inte med ränta vilket möjligen var till viss tröst för de skattskyldiga som ibland lyckades placera uppskovsbeloppen så att inkomsträntor och värdetillväxt blev god.

Ett av de mer avancerade fallen var den s.k. Adeptenaffären. Den startade år 1987. Där var det tal om kapitalförvaltande kommanditbolag. I korthet gick den affären till på följande sätt. Andelar i ett kommanditbolag (KB) skulle köpas. Därefter lyfte andelsägarna en utdelning från KB. Andelarna såldes sedan med förlust. Därmed hade den ursprungliga reavinsten som den skattskyldige fått p.g.a. en fastighetsförsäljning, aktieförsäljning e.dyl. kvittats bort och i stället hade vederbörande erhållit en kapitalinkomst. Därefter gällde det att göra något åt kapitalinkomsten. KB nr 2 köptes. Det betalade en förskottsränta som kunde kvittas mot den utdelningsinkomst som erhållits från KB nr 1.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:05:51

Genom köpet av andelarna i KB nr 2 erhölls vidare ett lån som skulle användas till köp av kapitaltillgångar. KB nr 2 såldes med förlust som enligt dåvarande regler kunde utnyttjas mot reavinster under en sexårsperiod. Genom upptagande av nytt lån köptes KB nr 3 som bl.a. innehöll premieobligationer och andelar i avkastningsfonder. KB nr 3 såldes efter 2 års innehav och den reavinst som därvid uppkom beskattades till 40 %.

Tanken bakom affären var med andra ord att växla en ursprunglig reavinst till kapitalinkomst, därefter under en tvåårsperiod bygga upp en vinst som efter periodens utgång realiserades varvid 40 % av den var skattepliktig. Affären var kanske inte så komplicerad från början men under resans gång ändrades reglerna för ränteavdrag på så sätt att avdrag fr.o.m. 9 november 1987 bara medgavs för ett års förskottsränta. Det medförde att den skattskyldige fick gå in i flera olika kommanditbolag. Adeptenaffären liksom de flesta andra av skatteplaneringsskäl tillkomna affärer blev naturligtvis föremål för process. Den drog ut på tiden. Cirka 10 år dröjde det innan regeringsrätten kom med sina domar i de fyra mål som fördes upp dit som pilotfall. Därefter har de övriga avgjorts.

Regeringsrättens dom kan tyckas något egendomlig. Regeringsrätten medgav nämligen avdrag för reaförlusterna vid försäljning av andelarna i KB. Köp och försäljning ansågs nämligen utgöra riktiga affärer. Däremot medgavs inte avdrag för kostnadsräntor som KB redovisade. Inkomsträntor beskattades inte. Dessa räntor åstadkoms främst genom lån från närstående och ansågs inte vara riktiga låneaffärer. Adeptenaffären visare att det är vanskligt att gå in i något som är avsett att vara under en längre tid (ursprungligen 2 år) och som redan från början inte är helt enkelt. Risken för skatteprocesser är påtaglig. Ett system med mycket höga skattesatser inbjöd till att företa olika transaktioner för att minska skatten. Det gällde att växla en inkomst till en inkomstkälla som var lågt beskattad. Jag tänker givetvis på vinst vid försäljning av aktier som efter två års innehav beskattades till 40 %. Självklart gjordes en mängd andra liknande affärer med kapitalförvaltande KB. Lagstiftaren tvingades ändra reglerna för reavinstbeskattning av andelar i KB genom att anskaffningskostanden fick justeras med medgivna underskott under innehavstiden.

Flytta inkomst till AB

Eftersom skattesatsen för bolag var lägre än för fysiska personer blev det givetvis förmånligt att driva verksamheten i form av aktiebolag. När vinstmedlen i det blivit tillräckligt stora såldes aktierna i bolaget. Många skattskyldiga med höga inkomster har drivit sin verksamhet i aktiebolagets form. Det har gällt konsulter av olika slag som revisorer, advokater, reklam- och IT-konsulter, idrottsmän. Regeringsrätten har i de fall som prövats oftast accepterat att verksamheten i fråga kan bedrivas i eget bolag. Man har fått den förmånen att man kan välja om en inkomst skall skattas fram i bolaget efter den skattesats som gäller, 28 %, eller om den skall tas ut som lön och föranleda både sociala avgifter, ca 33 %, och inkomstbeskattning hos den fysiske personen, ca 60 %.

En typ av affärer som blev allt vanligare under 1980-talet var försäljningen av skalbolag dvs. bolag som innehåller beskattade och obeskattade vinstmedel. Före skattereformen beskattades förvisso tjänst och kapital lika men vid försäljningen av aktier beskattades bara 40 % av vinsten efter två års innehav. Även efter skattereformen har denna verksamhet fortsatt. Den kan förklaras genom att tjänsteinkomsten beskattas efter en skattesats av ca 60 % medan skattesatsen i kapital är 30 %. Den del av vinsten som enligt de nya reglerna skall beskattas i tjänst beräknas på ett ganska förmånligt sätt.

Ett annat typfall var att sälja det vinstrika aktiebolaget med stora beskattade och obeskattade reserver. Dessa kan till dels ha byggts upp med investeringsfondsmedel. Möjligheten till avdrag för avsättning till investeringsfond upphörde dock i och med 1990 års skattereform. Transaktionerna gick ut på att först överföra det gamla bolagets inkråm till bokfört värde till nytt bolag varefter det gamla såldes. Det nya bolaget fick sedan

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:05:51

fortsätta verksamheten. Det enda som syntes utåt var att bara organisationsnumret ändrats. Försäljningen av det gamla föranledde reavinstbeskattning (40 % av vinsten). Lagstiftaren ingrep mot denna trafik år 1981 med regler som innebar att i vissa fall blev hela köpeskillingen föremål för beskattning. Det visade sig att reglerna var krångliga och svårtolkade och föranledde långvariga processer. I samband med skattereformen upphörde nu angivna regler. Vidare har införts regler som försvårar överföring av tillgångar från ett bolag till ett annat.

Gamla systemet – Nya systemet

Det gamla systemet utmärktes av höga skattesatser. Det var inte heller logiskt och inbjöd därför till olika typer av transaktioner som hade till ändamål att omvandla en inkomst i en förvärvskälla till inkomst i en annan. Denna typ av transaktioner har troligen alltid förekommit men under 1980-talet blev den mer utmanande. Många transaktioner ledde till processer som blev synnerligen utdragna i flera fall i mer än 10 år. Det nya skattesystemet dvs. det som gäller fr.o.m. 1991 års taxering är väsentligt bättre. Där har man sammanfört rörelse/jordbruksfastighet/annan fastighet till näringsverksamhet som tillsammans med tjänst bildar förvärvsinkomst. Eftersom skattesatsen är densamma för de olika inkomsterna som kan ingå däri finns i regel inte något större intresse av att växla förvärvskälla. Vad som tidigare utgjorde inkomst av kapital och tillfällig förvärvsverksamhet är sammanfört till inkomst av kapital vilken beskattas efter 30 %. Inkomsten av kapital är osymmetrisk på det sättet att kapitalförluster får dras av med 70 % av förlustens storlek. Dock gäller att förluster på vissa aktier får kvittas mot vinster på andra aktier. En mycket stor förändring har skett därigenom att valutaregleringen har upphört. Det har medfört att personer bosatta i Sverige på ett radikalt annat sätt nu kan göra affärer med utlandet. Nya möjligheter till skatteplanerande åtgärder har öppnats. De skattskyldiga har under många år vants vid höga skattesatser, vilket medförde att skatteplanerande åtgärder fått en allt större utbredning och blivit alltmer utmanande. Det kommer att dröja mycket länge innan de skattskyldiga uppfattar att skattesatserna numera är väsentligt lägre. Jag är medveten om att skattebaserna samtidigt har vidgats. De skattskyldiga är fortfarande inne på att vidta åtgärder för att nedbringa skatten. Med hänsyn till att såväl kapitalets som människors allt större internationella rörlighet ökar är det betydelsefullt att söka få svenska skatteregler att bli alltmer lika de utländska och att skattesatser utjämnas mellan Sverige och utlandet.

Jag vill gärna avsluta med att konstatera att skattekonsultens arbete är en spegelbild av lagstiftarens.

Ulf Fredholm är advokat, advokatfirman Fylgia, Stockholm.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:05:51